

Формування розрахунково-платіжного механізму в системі банківської безпеки

Стаття присвячена дослідженню питання забезпечення банківської безпеки розрахункових операцій. Метою статті є формування розрахунково-платіжного механізму в системі банківської безпеки на підставі теорії економічних механізмів. Авторами сформовано структуру та уточнено елементний склад системи банківської безпеки розрахункових операцій. Для структуризації системи банківської безпеки у статті виокремлено: 1) функціонально-цільову підсистему (містить такі елементи, як мета, завдання, функції, принципи та підсистеми банківської безпеки). Функціональна структура підприємства визначає цільову орієнтацію системи та робить акцент на виконанні її функціонального призначення; 2) суб'єктно-об'єктну підсистему (включає суб'єктів банківської безпеки та об'єкт, на який спрямовано вплив суб'єктів. Як об'єкт в межах обраного предмета дослідження буде розрахунково-платіжний механізм); 3) процесно-забезпечувальну підсистему (містить опис процесів, спрямованих на забезпечення дотримання відповідного рівня банківської безпеки та елементи законодавчого, кадрового, інформаційного та методологічного забезпечення). Формування цієї підсистеми орієнтує на процеси, які реалізуються всередині системи, та на контроль кінцевих результатів. Зазначено, що як окремі складові системи банківської безпеки необхідно включити показники (критерії, індикатори), що відображають результат її функціонування. В статті ідентифіковано об'єкт системи банківської безпеки розрахункових операцій – розрахунково-платіжний механізм, який має складну структуру та сформований на підставі адаптації теорії економічних механізмів, що враховує цільову функцію (мету функціонування механізму), модель та блок управління; об'єкт управління та сукупність процесів управління (функціональний блок). Впровадження запропонованої системи банківської безпеки розрахункових операцій сприятиме покращенню стану розрахунково-платіжної дисципліни банківських установ, безперервності та прискоренню грошового обороту суб'єктів господарювання за допомогою розвитку інструментарію та форм платежів і технологій розрахунково-платіжних операцій, а в результаті – забезпеченню фінансової стійкості як окремих банків, так і банківської системи в цілому. Перспективи подальших наукових розвідок слід пов'язати з удосконаленням функціонування окремих елементів системи банківської системи розрахункових операцій в сучасних умовах.

Ключові слова: банківська безпека; фінансова безпека; розрахунково-платіжний механізм; системний підхід; функціонально-цільова підсистема; процесно-забезпечувальна підсистема; суб'єктно-об'єктна підсистема; теорія механізмів; загрози.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими практичними завданнями.

Для забезпечення належного рівня банківської безпеки є необхідним ефективне функціонування розрахунково-платіжного механізму, одним з головних суб'єктів якого є банківські установи. Банківські установи у ролі посередників виконують операції, пов'язані зі здійсненням платежів та розрахунків для своїх клієнтів. Це вимагає від них забезпечення безперебійності та швидкості проведення всіх платіжних документів та організації належного контролю за функціонуванням розрахункового механізму.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання дослідження економічних механізмів та їх застосування для пояснення фінансових явищ достатньо широко описано у наукових працях І.Моргачова [13], М.Бігуса [2], Б.Данилишина [6], О.Зінченко, С.Короленка, Р.Короленка [10]. В свою чергу дослідженням питань фінансової та банківської безпеки займалися О.Барановський [1], М.Зубок [11], А.Петрук [5], І.Тарасенко, А.Москаленко [14] та інші. Водночас потребує проведення додаткового наукового вивчення питання функціонування розрахунково-платіжного механізму в системі банківської безпеки на підставі теорії економічних механізмів.

Постановка завдання. Метою статті є формування розрахунково-платіжного механізму в системі банківської безпеки на підставі використання теорії економічних механізмів.

Викладення основного матеріалу. В цілому поняття «механізму» ідентифікується як визначення процесів взаємодії різноманітних елементів системи (в технічних науках механізм розуміють як внутрішній устрій приладу, машини, апарату, що приводить його в дію). Однак порівняно з механізмами технічного характеру економічні або фінансові механізми мають низку особливостей, які пов'язані з їх функціональним призначенням та специфічними рисами, до яких належать динамічність, адаптивність, неоднорідність складових елементів, неможливість повернення у вихідний стан з причини трансформації

внутрішньої структури та зовнішнього середовища. Моргачов І. розглядає «механізм» у чотирьох розрізах: 1) як сукупність цілеспрямованих впливів; 2) як взаємозв'язок і взаємодію факторів; 3) як комплекс заходів; 4) як сукупність закономірних зв'язків і відносин» [13]. Бігус М. також визначає поняття «механізму» в декількох аспектах: як інструмент (сукупність інструментів); процес (регуляторного впливу); систему (сукупність інструментів, що централізовано скоординовані, та визначає наявність різних взаємодій між собою) [2]. Продовжуючи дослідження в цьому напрямі, автор вирізняє види механізмів: економічні, мотиваційні, організаційні, політичні, правові, що різняться залежно від цільового спрямування. Ознакою будь-якого виду механізму є наявність відповідного інструментарію та важелів впливу й можливість поєднуватися з іншими видами механізмів залежно від пріоритетності визначених цілей [2].

В суспільних науках достатньо поширеним є поняття господарського та економічного механізму. Зокрема, господарський механізм можна розуміти як: 1) взаємодію керуючої та керованої підсистем, сукупності форм, методів, засобів свідомого впливу на економіку; 2) сукупність процесів, організаційних структур, методів, інструментів, способів управління, правових норм, що регламентують такі процеси; 3) частину системи вертикальних та горизонтальних взаємозв'язків між елементами системи з приводу досягнення нею цілей діяльності, з врахуванням обмеженості ресурсів.

Власне визначення економічного механізму представлено в наукових працях Б.Данилишина: це система прямих та (або) опосередкованих взаємних зв'язків між економічними процесами та явищами [6]. Автори О.Зінченко, С.Короленко, Р.Короленко вживають термін «економіко-фінансовий механізм» і стверджують, що це система економіко-фінансових відносин, процесів, які включають форми, способи, економічні методи, інструменти впливу на економічні відносини в частині їх фінансової складової, що безпосередньо пов'язано із економіко-фінансовим станом підприємства» [10].

Для розкриття змісту економічного механізму науковці використовують три наукові підходи. Перший підхід орієнтує на дослідження економічного механізму як способу управління визначеними об'єктами та містить цільову функцію (мету функціонування механізму), модель та блок управління; об'єкт управління та сукупність процесів управління (функціональний блок). Обов'язковим елементом такого економічного механізму є зворотний зв'язок.

Другий підхід узгоджується з дослідженнями теорії економічних механізмів Гурвіца, визначає його з позиції взаємодії суб'єктів механізму й характеризує горизонтальні взаємозв'язки між виділеними суб'єктами, на відміну від першого підходу, де превалюють вертикальні зв'язки між елементами механізму. Під час використання другого підходу під економічним механізмом розуміють «процес взаємодії, який дозволяє досягнути заданої цілі при узгодженні інтересів всіх суб'єктів. Такий підхід враховує системоутворюючу роль інформаційних потоків, які характеризують ступінь невизначеності, яка в свою чергу управляє раціональною поведінкою суб'єктів» [5]. Це означає, що значення керуючої підсистеми обмежено формуванням, організацією та контролем дотримання суб'єктами визначених правових норм та правил поведінки. Реалізація цільової функції спрямована на формування узгодженості дій суб'єктів та розробку етапів по досягненню стратегічної цілі функціонуючого механізму. Такий підхід достатньо складно застосувати для використання при розробці структури розрахункового механізму (механізму розрахункових відносин), оскільки його існування передбачає і наявність вертикальних зв'язків між суб'єктами.

Третій підхід визначає економічний механізм як послідовність взаємопов'язаних економічних процесів об'єктивного характеру. Цей підхід за змістом є близьким до першого зазначеного нами підходу, оскільки його структура аналогічна структурі економічного механізму як способу управління визначеними об'єктами. Водночас відмінність його від першого підходу пов'язана зі структурою блоку управління, в ролі якого виступає імпульс із зовнішнього середовища. Такий механізм можна вважати механізмом відкритого типу, оскільки він взаємодіє із зовнішнім середовищем.

Для застосування теорії економічних механізмів у нашій предметній галузі вважаємо за доцільне використовувати перший підхід, що надає можливість сформувати структуру розрахунково-платіжного механізму в банківській установі та визначити його місце у системі банківської безпеки.

Оцінка наукових праць, присвячених дослідженням розрахункових і платіжних операцій різних суб'єктів господарювання, засвідчує відсутність єдиного трактування поняття «розрахунковий механізм». Наприклад, під розрахунковим механізмом автори підручника «Фінанси підприємств» визначають систему фінансових відносин, що характерна для здійснення грошових розрахунків на підприємствах та банках [20]. У зв'язку з цим можна окремо досліджувати розрахунковий механізм підприємств, орієнтований на своєчасність надходження грошових коштів за реалізовану продукцію (товари, роботи, послуги) та можливість застосування санкційного механізму до порушників платіжної дисципліни. Автори наголошують, що розрахунковий механізм має гарантувати своєчасність платежів та розрахунків з фінансово-кредитною системою [20, с. 24]. В основі дослідження сутності розрахункового механізму банківської установи закладено аналогічні бази: це фінансові відносини, що виникають між банківською установою та її клієнтами, державою, іншими банками, пов'язані зі здійсненням безготівкових розрахунків. В окремих наукових працях з банківництва вживається термін «розрахунково-платіжний механізм».

Зарубін І.Є. використовує термін «внутрішній механізм ефективної платіжної політики», під яким розуміє «систему методів й моделей управління платежами на основі принципів ефективної платіжної політики та адаптивного підходу, що дозволяє структурувати процес управління платежами з метою підвищення ефективності його фінансової діяльності в майбутніх періодах» [9]. Незважаючи на прив'язку наведеного визначення до платіжного механізму підприємства, його також можна адаптувати для банківської установи.

Герасимова О. використовує термін «механізм мінімізації ризиків платіжних систем», акцентуючи увагу на безпеці банківської діяльності. Запропонована вказаним автором структура механізму містить: координуючу підсистему системи мінімізації ризиків, інструментарій ефективної роботи означеного механізму, критерії мінімізації індивідуальних ризиків, враховуючи ризики платіжного портфеля, організаційну та економічну складові механізму [4].

Використовуючи метод аналогії для формування структури розрахункового механізму в банківській установі та застосовуючи як теоретичне підґрунтя дослідження теорію економічних механізмів, уточнимо основні елементи такого механізму (табл. 1).

Таблиця 1

Структурні складові господарського та економічного механізму, виокремлені в межах теорії економічних механізмів

№ з/п	Структурні складові господарського механізму	№ з/п	Структурні складові економічного механізму відповідно до трьох виділених підходів
1	Форми організації суспільного виробництва	1	Перший підхід. Структурні складові: 1) модель управління (опис вихідного стану, етапів розвитку та результативного стану керуючої системи). Для опису можуть використовуватися математичні, описові, графічні моделі; 2) мета механізму (цільова функція). Містить способи та методи досягнення мети та завдань; 3) керуюча підсистема (система) або блок управління, призначені для здійснення управлінського впливу на об'єкт управління; 4) об'єкт управління, який трансформується під впливом керуючої системи; 5) функціональний блок (сукупність процесів), за допомогою яких трансформується об'єкт управління
2	Форми (види) господарських зв'язків		
3	Методи і форми планування й управління		
4	Економічні важелі та стимули		
5	Суб'єкти господарювання, які застосовують важелі та стимули		
6	Додано в умовах цифровізації економіки: інформаційна інфраструктура	2	Другий підхід. Структурні складові: 1) суб'єкти механізму, поєднані горизонтальними взаємозв'язками; 2) інформаційні потоки (зв'язки)
		3	Третій підхід. Структурні складові аналогічні структурним складовим економічного механізму, що виокремлені за першим підходом. Відмінність від першого підходу пов'язана зі структурою блоку управління, в ролі якого імпульс із зовнішнього середовища

Джерело: складено авторами на підставі [5; 13]

Варто зазначити, що механізм є цілісною, відносно самостійною системою із ідентифікованою структурою – підсистемами, які є взаємопов'язаними та взаємозалежними. Це означає, що наявність деструктивного впливу однієї підсистеми на іншу деструктивно впливає в цілому на механізм. Адаптацію основних положень теорії економічного механізму до структуризації розрахункового механізму представлено в таблиці 2.

В основі будь-якого механізму покладена взаємодія суб'єкта та об'єкта за допомогою використання різноманітних методів. В цілому весь розрахунково-платіжний механізм є в свою чергу об'єктом для системи банківської безпеки. Водночас питання структури, складу елементів, взаємозв'язків між ними, системний опис зовнішніх та внутрішніх загроз для банківської безпеки є дискусійними. В той же час, як стверджує О.І. Барановський, від чіткого визначення сутності фінансової безпеки банківських установ залежить формування системи банківської безпеки, визначення місця і ролі різноманітних суб'єктів у такій системі, встановлення їх функціональних завдань [1]. За аналогією з елементним складом системи економічної безпеки, що запропоновано для підприємств, можна виокремити такі з них, як мета, завдання, функції, принципи, механізм, суб'єкти, об'єкти, загрози, індикатори, політика, стратегія, методи тощо.

Таблиця 2

Адаптація основних положень теорії економічного механізму до структуризації розрахунково-платіжного механізму як об'єкта фінансової безпеки

№ з/п	Структурні складові економічного механізму відповідно до трьох зазначених підходів	Адаптація основних положень теорії економічного механізму до структуризації розрахунково-платіжного механізму
	Модель управління (опис вихідного стану, етапів розвитку та результативного стану керуючої системи)	
1	Мета механізму (цільова функція). Містить способи та методи досягнення мети та завдань	Забезпечення обігу грошових коштів між економічними агентами з метою повного, надійного та своєчасного виконання платіжних зобов'язань, протидія розвитку тіньового сектора економіки
2	Керуюча підсистема (система) або блок управління, призначені для здійснення управлінського впливу на об'єкт управління	Надавачі платіжних послуг, зокрема банківські або інші установи, які є безпосередніми учасниками системи електронних платежів Національного банку; Національний банк України
3	Об'єкт управління, який трансформується під впливом керуючої системи	Розрахункові (враховуючи платіжні) операції, що здійснюються банківською установою
4	Функціональний блок (сукупність процесів), за допомогою яких трансформується об'єкт управління	Для клієнтів банку: процеси обслуговування рахунків (надходження коштів на рахунок та перерахування їх з рахунку); для банків (процеси організації, регулювання та контролю розрахунків)

Джерело: складено авторами

Склад елементів системи банківської безпеки різниться в існуючих наукових джерелах з безпекових питань, що дозволяє вирішити такі проблемні питання: 1) в окремих наукових працях надається характеристика одиничних елементів системи без дослідження їх взаємозв'язку з іншими; 2) не обґрунтовано доцільність застосування саме системного підходу до дослідження банківської безпеки; 3) є плутанина щодо поняття «механізм» та «система» банківської безпеки.

Наприклад, Б.Шпильовий наводить обов'язкові, на його думку, складові елементи системи фінансово-економічної безпеки банку: 1) об'єкти; 2) суб'єкти; 3) підсистеми економічної безпеки; 4) принципи; 5) механізм управління безпекою тощо [22]. Також, на думку науковця, слід врахувати вплив деструктивних факторів на сформовану систему та можливі напрями державного впливу. Це твердження вважаємо слушним, оскільки вивчення особливостей такого впливу визначає також і безпеку банківської системи на макрорівні.

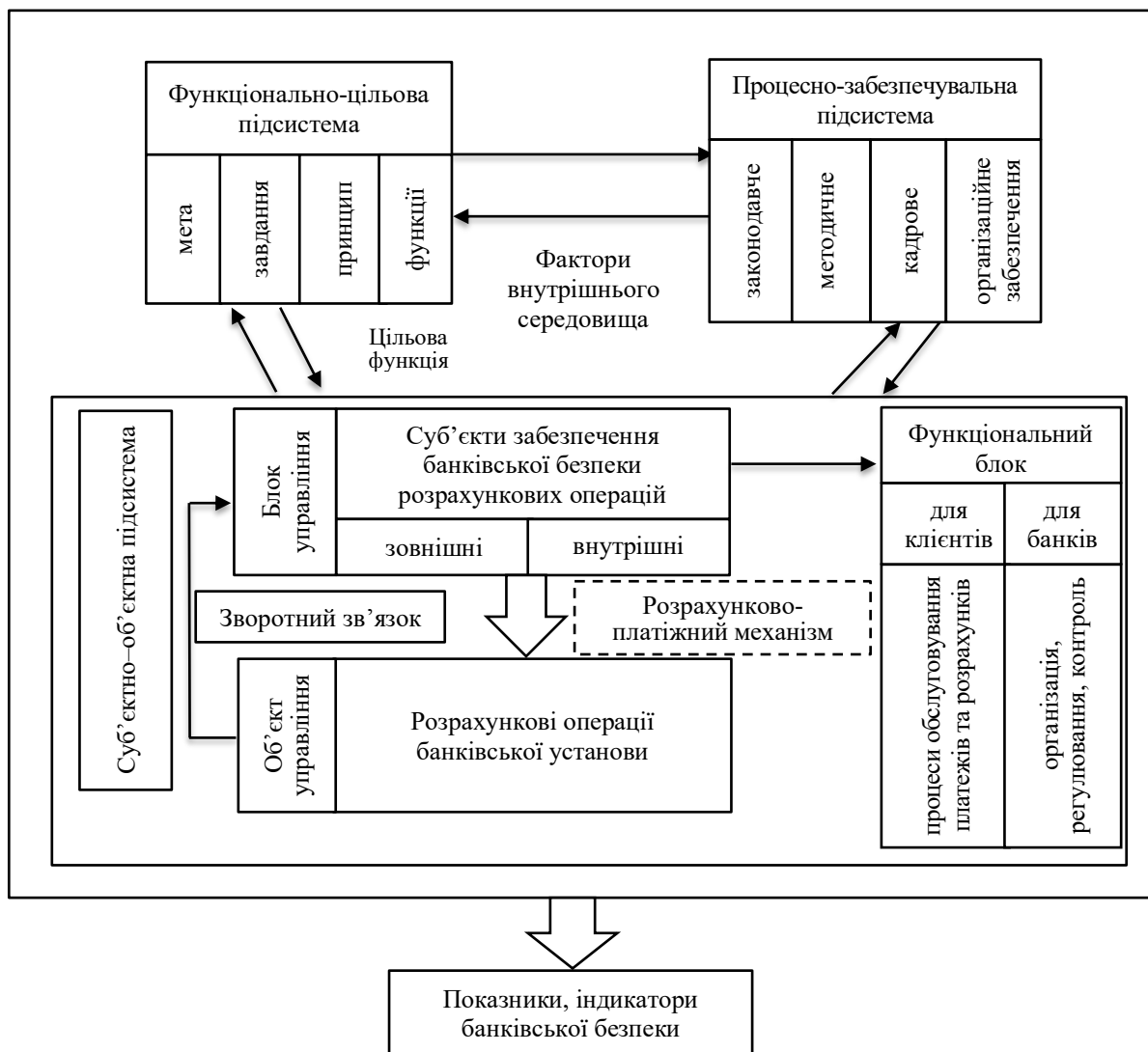
Уточнюючи склад елементів для системи банківської безпеки, вважаємо за необхідне виокремити:

1) функціонально-цільову підсистему (містить такі елементи, як мета, завдання, функції, принципи та підсистеми банківської безпеки). Функціональна структура підприємства визначає цільову орієнтацію системи та робить акцент на виконанні її функціонального призначення;

2) суб'єктно-об'єктну підсистему (включає суб'єктів банківської безпеки та об'єкт, на який спрямовано вплив суб'єктів. Як об'єкт в межах обраного предмета дослідження буде розрахунково-платіжний механізм);

3) процесно-забезпечувальну підсистему (містить опис процесів, спрямованих на забезпечення дотримання відповідного рівня банківської безпеки та елементи законодавчого, організаційного, кадрового, інформаційного та методологічного забезпечення). Формування цієї підсистеми орієнтує на процеси, які реалізуються всередині системи, та на контроль кінцевих результатів.

Як окремі складові системи банківської безпеки необхідно включити показники (критерії, індикатори), що відображають результат її ефективного функціонування. Під час формування моделі системи банківської безпеки розрахункових операцій вважаємо за необхідне врахувати той факт, що, як система відкритого типу, банківська безпека підлягає впливу загроз внутрішнього та зовнішнього середовища, вплив яких необхідно мінімізувати або усунути. Графічне відображення запропонованої моделі системи банківської безпеки розрахункових операцій та місце розрахунково-платіжного механізму у системі банківської безпеки представлено на рисунку 1.

Джерело: складено авторами

Рис. 1. Розрахунково-платіжний механізм у системі банківської безпеки

Враховуючи, що об'єктом системи банківської безпеки є розрахунково-платіжний механізм, дія всіх виокремлених підсистем та елементів системи спрямована на забезпечення банківської безпеки саме розрахункових операцій.

Метою банківської безпеки М.Зубок вважає виключення можливостей заподіяння банківській установі збитків (упущення вигоди), забезпечення ефективної діяльності банку та ефективної реалізації угод та операцій [11]. Шаповал Л.П., Корніяш В.П. метою управління фінансовою безпекою банку визначають забезпечення такого стану банківської установи, що характеризується стійкістю до загроз внутрішнього та зовнішнього характеру, максимальним рівнем платоспроможності, фінансової стійкості, ліквідності балансу, оптимальної структури капіталу банку, а також здатністю досягати цілей і генерувати фінансові ресурси у обсязі, необхідному для забезпечення його стратегічного розвитку [21].

Наприклад, автори [18] досліджують завдання безпеки банківської діяльності, визначаючи: 1) захист інтересів банківської установи та її працівників; 2) попередження порушень законності під час здійснення банківських операцій; 3) своєчасне виявлення загроз банківській безпеці та здійснення заходів щодо їх усунення; 4) оперативне реагування банківського менеджменту на загрози; 5) виявлення причин зовнішнього та внутрішнього характеру, які можуть призвести до заподіяння банківській установі та його суб'єктам матеріальної шкоди, що перешкоджає їхній нормальній діяльності та підриває банківську безпеку.

Завдання банківської безпеки достатньо широко представлені у дослідженнях М.І. Зубка, зокрема його позиція збігається з позицією [18]. Однак автор додає до перерахованого переліку завдань такі: виховання

та підготовка персоналу з безпекових питань; збереження та ефективне використання ресурсів (фінансових, матеріальних, інформаційних) [11].

Побережний С.М., Пластун О.Л., Болгар Т.М. завданнями системи фінансової безпеки банків називають: 1) визначення ризиків і потенційних небезпек їх виникнення; 2) формування індикаторів для оцінки фінансової безпеки банківської установи; 3) створення системи моніторингу стану фінансової безпеки; 4) впровадження заходів, які спрямовані на забезпечення відповідного рівня фінансової безпеки банківської установи у коротко- й довгостроковому періоді; 5) реалізація контролю за виконанням зазначених вище заходів; 6) аналіз результативності заходів; 7) визначення та оцінка загроз банку тощо [16, с. 11].

Ладюк О.Д., ідентифікуючи мету та завдання забезпечення фінансової безпеки банківської системи в цілому, визначає їх так [12]: 1) стабільність кредитування реального сектору економіки; 2) доступність й ефективність використання кредитних ресурсів банків; 3) забезпечення низької залежності капіталу вітчизняних банків від капіталу учасників-нерезидентів. У той же час авторка детально досліджує і рівень фінансової безпеки банківської системи, стверджуючи про наявність тісного взаємозв'язку між макро- та мікрорівнем. У центрі безпеки комерційного банку вона визначає інтереси власників, менеджменту та клієнтів банку, стверджуючи, що вона забезпечується станом захищеності їх від внутрішніх та зовнішніх загроз.

Також дискусійним є питання принципів забезпечення банківської безпеки. Принципи зазвичай є вихідними положеннями, основою забезпечення банківської безпеки. Шупрудько Н.В. визначає такі характеристики принципів в цілому [23]: 1) принципи є правилами, які є динамічними та взаємопов'язаними між собою; 2) принципи мають бути узгодженими з місією та стратегічними цілями фінансової установи; 3) вони встановлюються для формування системи протидії проявам загроз зовнішнього та внутрішнього середовища; 4) є гнучкими та можуть змінюватися залежно від трансформації стратегічних цілей та змін у макроекономічній політиці.

Зокрема, найбільш поширеними є такі позиції щодо ідентифікації принципів безпеки:

- безперервності, оптимальності, плановості, гласності, компетентності, конфіденційності, відповідальності та координаційності [19] – щодо банківських установ;

- законності, взаємодії, повноти, системності, своєчасності, безперервності, комплексності, динамічності, адаптованості, узгодженості, цілеспрямованості, економічної доцільності, конфіденційності, оперативності [23] – щодо всіх фінансових установ;

- пропорційності, перспективного погляду, раннього виявлення та вчасного реагування, професійного судження, правової визначеності [3] – щодо страхових організацій.

Виходячи з наведеного переліку принципів безпеки для різних суб'єктів фінансової системи, виокремимо такі з них, які пов'язані з обраним нами об'єктом дослідження – розрахунковими операціями:

1) принцип законності – здійснення дій всіх суб'єктів безпеки банківської установи відповідно до діючого законодавства, що регулює сферу розрахункових відносин;

2) принцип системності означає єдність та скоординованість дій різних елементів системи банківської безпеки у протидії зовнішнім та внутрішнім загрозам;

3) принцип превентивності – наявність превентивних заходів щодо мінімізації негативного впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на банківську безпеку розрахункових операцій;

4) принцип повноти – детальний аналіз всіх загроз системі банківської безпеки розрахункових операцій, причин їх виникнення та наслідків впливу;

5) принцип безперервності – функціонування системи моніторингу впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на систему банківської безпеки розрахункових операцій;

6) принцип цілеспрямованості – чітка відповідність мети функціонування системи банківської безпеки розрахункових операцій загальній стратегічній меті діяльності банківської установи;

7) принцип гнучкості – здатність швидко реагувати на зміну основних показників фінансової політики держави, на виникнення нових загроз, трансформацію внутрішнього середовища (в т. ч. організаційної структури) банку тощо.

Важливим елементом функціонально-цільової підсистеми банківської безпеки є функції, що характеризують внутрішні властивості системи безпеки. Вирізнимо такі функції забезпечення банківської безпеки: 1) планування (прогнозування); 2) фінансовий аналіз; 3) фінансове регулювання; 4) фінансовий контроль та нагляд. Прикладне виконання цих функцій залежить від рівня системи (безпека комерційного банку або безпека банківської системи в цілому) та суб'єктів, що її реалізують: зовнішні (НБУ, органи державної влади) або внутрішні (власники банку, менеджмент, банківський персонал).

Ідентифікацію елементів функціонально-цільової підсистеми банківської безпеки, адаптована для розрахункових операцій, представлено в таблиці 3.

Ідентифікація елементів функціонально-цільової підсистеми банківської безпеки, адаптована для розрахункових операцій

№ з/п	Елемент функціонально-цільової підсистеми банківської безпеки	Характеристика елемента підсистеми для розрахункових операцій
1	Мета	Забезпечення захисту інтересів власників, менеджменту та клієнтів банківської установи від зовнішніх та внутрішніх загроз, пов'язаних з недосконалістю функціонування розрахунково-платіжного механізму
2	Завдання	1) Створення системи превентивного реагування на порушення законності під час здійснення розрахунково-платіжних банківських операцій; 2) ідентифікація, оцінка та нівелювання негативного впливу загроз банківській безпеці, пов'язаних з недосконалістю функціонування розрахунково-платіжного механізму; 3) розробка заходів щодо усунення загроз та контроль за їх виконанням; 4) причинно-наслідковий аналіз підстав виникнення зовнішніх та внутрішніх загроз з метою їх усунення в майбутньому
3	Принципи	Законність, системність, превентивність, повнота, безперервність, цілеспрямованість, гнучкість
4	Функції	Планування (прогнозування); фінансовий аналіз; фінансове регулювання; фінансовий контроль та нагляд

Джерело: складено авторами

Суб'єктно-об'єктна підсистема системи банківської безпеки розрахункових операцій містить суб'єкти, що забезпечують дотримання банківської безпеки, та об'єкт, на який спрямовано вплив суб'єктів. Як зазначалося вище, об'єктом в межах обраного предмета дослідження буде розрахунково-платіжний механізм, що трансформується під впливом суб'єкта. Як суб'єкти забезпечення безпеки можна виокремити НБУ, органи державної законодавчої та виконавчої влади (зовнішні суб'єкти) та менеджмент, власників банку, персонал (внутрішні суб'єкти). Формуючи механізм забезпечення банківської безпеки, слід виокремити два рівні: рівень окремого банку, де відбувається реалізація заходів банківського менеджменту, та рівень банківської системи, на якому реалізується сукупність державних заходів, спрямованих на захищеність інтересів банку (банківської системи у цілому) від внутрішніх та зовнішніх загроз [18].

Законодавче забезпечення містить кодифіковані, законодавчі та нормативно-правові акти щодо забезпечення системи банківської безпеки розрахункових відносин. До такого переліку можна зарахувати: Господарський кодекс України, Закон України «Про національний банк України», ЗУ «Про банки та банківську діяльність», Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», Постанова НБУ «Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг від 29 липня 2022 року» та інші.

Важливою складовою забезпечувальної підсистеми банківської безпеки розрахункових операцій є методологічна. Добрик Л.О., Запорожець Г.В., аналізуючи методи забезпечення банківської безпеки в контексті визначення фінансової стійкості комерційного банку, поділяє їх на методи звичайного та антикризового управління. Автори аргументують свою позицію тим, що методи, які використовуються в умовах фінансової стійкості та в умовах фінансових ускладнень банківської установи, значно різняться [7]. Ми погоджуємося з позицією більшості авторів, які методи забезпечення банківської безпеки поділяють на внутрішні та зовнішні [7; 18]. Це обумовлено існуванням двох передумов [7; 8]: 1) самостійність банківської установи у прийнятті фінансових рішень, в тому числі і вибору методів забезпечення безпеки окремого комерційного банку; 2) державне регулювання банківського сектору з метою забезпечення безпеки банківської системи в цілому. В основному у фінансовій літературі внутрішні методи забезпечення банківської безпеки комерційного банку ототожнюють з методами фінансового менеджменту суб'єктів господарювання, але з урахуванням специфіки господарювання фінансової установи (зокрема, враховуючи той факт що основною діяльністю банків є фінансова). Погоджуємося з більшістю авторів, що до зовнішніх методів забезпечення банківської безпеки належать банківське регулювання; банківський нагляд; банківський контроль, тобто ті, які використовуються державою для втручання в діяльність банківських установ.

Організаційне забезпечення системи банківської безпеки розрахункових операцій є сукупністю процесів та дій, спрямованих на упорядкування управління фінансовими, кадровими, інформаційними ресурсами з метою мінімізації впливу зовнішніх та внутрішніх загроз на функціонування розрахунково-платіжного механізму банківської установи. Ми погоджуємося з позицією О.Раца [17], який стверджує,

що вміло побудована система організаційного забезпечення управління банківською безпекою дозволяє миттєво реагувати на трансформації факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, що сприятиме отриманню конкурентних переваг на ринку банківських послуг.

Кадрове забезпечення системи банківської безпеки розрахункових операцій представлено працівниками банку, що мають повноваження щодо здійснення функцій з її забезпечення. До них належать: працівники служби безпеки банку, співробітники кадрової служби, юридичний відділ, інші дотичні до виконання функцій забезпечення банківської безпеки структурні підрозділи та персонал комерційного банку.

Інформаційне забезпечення системи банківської безпеки враховує технічні засоби, методи, інструменти та програмне забезпечення, що використовується працівниками (які мають повноваження по забезпеченню банківської безпеки) в процесі виконання посадових обов'язків.

Ідентифікацію елементів суб'єктно-об'єктної та процесно-забезпечувальної підсистем банківської безпеки, адаптованих для розрахункових операцій, представлено в таблиці 4.

Таблиця 4

Ідентифікація елементів суб'єктно-об'єктної та процесно-забезпечувальної підсистем банківської безпеки, адаптованих для розрахункових операцій

№ з/п	Елемент підсистем банківської безпеки	Характеристика елемента підсистеми для розрахункових операцій
Суб'єктно-об'єктна підсистема		
1	Суб'єкт	Національний банк України, органи державної законодавчої та виконавчої влади (зовнішні суб'єкти) та менеджмент, власники банку, персонал (внутрішні суб'єкти)
2	Об'єкт	Розрахунково-платіжний механізм, що трансформується під впливом суб'єктів
Процесно-забезпечувальна підсистема		
1	Законодавче	Господарський кодекс України, Закон України «Про національний банк України», ЗУ «Про банки та банківську діяльність», Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», Постанова НБУ «Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг від 29 липня 2022 року» та інші
2	Методологічне забезпечення	Внутрішні методи забезпечення банківської безпеки (методи банківського менеджменту) та зовнішні методи забезпечення банківської безпеки (банківське регулювання; банківський нагляд; банківський контроль)
3	Кадрове забезпечення	Працівники служби безпеки банку, співробітники кадрової служби, юридичний відділ, інші дотичні до виконання функцій забезпечення банківської безпеки структурні підрозділи та персонал комерційного банку
4	Інформаційне забезпечення	Технічні засоби, методи, інструменти, програмне забезпечення, що використовується працівниками (які мають повноваження по забезпеченню банківської безпеки) в процесі виконання посадових обов'язків
5	Організаційне забезпечення	Сукупність процесів та дій, спрямованих на упорядкування управління фінансовими, кадровими, інформаційними ресурсами з метою мінімізації впливу зовнішніх та внутрішніх загроз

Джерело: складено авторами

Досліджуючи банківську безпеку на рівні банківської установи, необхідно окреслити вплив факторів середовища на неї, що вимагає ідентифікації, оцінки впливу та визначення напрямів запобігання негативному впливу означених факторів. Традиційно застосовують їх поділ на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх факторів, які обумовлені внутрішньобанківською фінансовою політикою, можна зарахувати: обсяг та якість активів і пасивів банку; наявність достатнього капіталу. До зовнішніх факторів належать: економічні; політичні (загальна економічна політика держави); ефективність діяльності регулятора. Додатково фактори зовнішнього середовища можна поділити на ті, що впливають безпосередньо (фактори середовища прямого впливу), та ті, що впливають опосередковано (фактори середовища непрямого впливу). В цілому можливості впливу банківської установи на прояв макроекономічних факторів є обмеженим, однак є можливість уникнення негативного впливу

мікроекономічних факторів. Особливо відчутним є вплив макроекономічних факторів в умовах військової агресії, коли банківській системі необхідно впроваджувати антикризові заходи.

Оцінка факторів впливу на рівень банківської безпеки дозволяє виокремити загрози зовнішнього та внутрішнього середовища. Внутрішні загрози пов'язані зі значним обсягом проблемних кредитів, нераціональною структурою активів та пасивів; зростанням безнадійної та простроченої заборгованості; недостатнім рівнем ліквідності; низькою прибутковістю. На особливу увагу заслуговують загрози внутрішнього характеру, обумовлені неефективними діями менеджерів та керівництва банку (неякісний аналіз кредитного портфеля банку, кредитних ризиків тощо). До зовнішніх загроз можна зарахувати: політичну нестабільність, недосконалість фінансового законодавства, злочинну діяльність, наявність фактів фінансового шахрайства тощо.

Наслідки впливу зовнішніх загроз є особливо відчутними у сучасних умовах. Наприклад, банківський сектор визнав значні кредитні втрати, обумовлені воєнними діями (з дати початку вторгнення питома вага непрацюючих кредитів збільшилася до 33,6 %, причому найбільше зростання непрацюючих кредитів спостерігалось для фізичних осіб, що обумовлювалося простроченням виплат). В умовах війни було розроблено антикризові заходи НБУ, що будувалися на трьох засадах: 1) можливість доступу клієнтів банків до коштів та можливість здійснювати платежі й перекази; 2) підтримка ліквідності банківських установ; 3) об'єктивне та повне відображення збитків банківського сектору у фінансовій звітності. Реалізація таких заходів дозволяє забезпечити відповідний рівень фінансової стійкості банків в умовах війни та орієнтує на фінансове оздоровлення у післявоєнний період.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У результаті написання статті сформовано структуру та уточнено елементний склад системи банківської безпеки розрахункових операцій. Для структуризації системи банківської безпеки виокремлено: 1) функціонально-цільову підсистему (включає такі елементи, як мета, завдання, функції, принципи та підсистеми банківської безпеки). Функціональна структура підприємства визначає цільову орієнтацію системи та робить акцент на виконанні її функціонального призначення; 2) суб'єктно-об'єктну підсистему (включає суб'єктів банківської безпеки та об'єкт, на який спрямовано вплив суб'єктів. Об'єктом в межах обраного предмета дослідження буде розрахунково-платіжний механізм); 3) процесно-забезпечувальну підсистему (містить опис процесів, спрямованих на забезпечення дотримання відповідного рівня банківської безпеки та елементи законодавчого, кадрового, інформаційного та методологічного забезпечення). Формування цієї підсистеми орієнтує на процеси, які реалізуються всередині системи, та на контроль кінцевих результатів. Як окремі складові системи банківської безпеки необхідно включити показники (критерії, індикатори), що відображають результат її функціонування. На відміну від існуючих підходів, ідентифіковано об'єкт системи банківської безпеки розрахункових операцій – розрахунково-платіжний механізм, який має складну структуру та сформований на підставі адаптації теорії економічних механізмів, що враховує цільову функцію (мету функціонування механізму), модель та блок управління; об'єкт управління та сукупність процесів управління (функціональний блок). Впровадження запропонованої системи банківської системи розрахункових операцій сприятиме покращенню стану розрахунково-платіжної дисципліни банківських установ, покращенню безперервності та прискоренню грошового обороту суб'єктів господарювання за допомогою розвитку інструментарію та форм платежів і технологій розрахунково-платіжних операцій, а в результаті – забезпеченню фінансової стійкості як окремих банків, так і банківської системи в цілому.

Перспективи подальших наукових розвідок слід пов'язати з удосконаленням функціонування окремих елементів банківської системи розрахункових операцій в сучасних умовах.

Список використаної літератури:

1. Барановський О. Безпека банківської сфери / О.Барановський // Вісник Національного банку України. – 2014. – № 6. – С. 20–27 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnbu_2014_6_9.
2. Бізус М.М. Сутність організаційно-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності туристичного бізнесу: теоретичний аспект / М.М. Бізус // Вісник ДІТБ. Сер. : Економіка, організація та управління підприємствами туристичної індустрії та туристичної галузі в цілому. – 2012. – Вип. 16. – С. 95–102.
3. Біла книга. Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні / Національний банк України. – Київ, 2020. – 27 с.
4. Герасимова О.В. Механізм мінімізації ризиків платіжних систем банківських установ : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. к.е.н. : спец. 08.00.08 / О.В. Герасимова. – Київ : Приватний ВНЗ «Європейський університет», 2021. – 23 с.
5. Hurwicz L. Designing economic mechanisms / L.Hurwicz, S.Reiter. – New York : Cambridge University Press, 2008.
6. Данилишин Б.М. Екологічна складова політики сталого розвитку : монографія / Б.М. Данилишин. – Донецьк : Юго-Восток, ЛТД, 2008. – 256 с.
7. Добрик Л.О. Фінансова безпека банку як основа його стійкості / Л.О. Добрик, Г.В. Запорожець // Ефективна економіка. – 2014. – № 6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3116>.

8. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія / А.О. Єніфанов, О.Л. Пластун, В.С. Домбровський та ін. ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А.О. Єніфанова. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 295 с.
9. Зарубін І.С. Синтез механізмів ефективної платіжної політики великого металургійного комплексу : автореф. дис. ... к.е.н. / І.С. Зарубін. – Донецьк, 2007. – 18 с.
10. Зінченко О. Економіко-фінансовий та організаційно-економічний механізм управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства / О.Зінченко, С.Короленко, Р.Короленко // Підприємництво та інновації. – 2018. – № 5. – С. 150–157 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/81>.
11. Зубок М.І. Безпека банківської діяльності : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / М.І. Зубок. – К. : КНЕУ, 2013. – 154 с.
12. Ладюк О.Д. Фінансова безпека: характеристика складників / О.Д. Ладюк // Ефективна економіка. – 2016. – № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5280>.
13. Моргачов І. Організаційно-економічний механізм управління ефективною діяльністю проектних організацій / І.Моргачов // Схід. – 2006. – № 5. – С. 88–92.
14. Москаленко В.П. Фінансово-економічний механізм промислового підприємства / В.П. Москаленко, О.В. Шипрунова. – Суми : Довкілля, 2003. – 176 с.
15. Петрук А.О. Фінансова стабільність комерційних банків з урахуванням операцій з похідними фінансовими інструментами : дис. на здобуття наук. ступ. д-ра філософії : спец. 072 / А.О. Петрук. – Житомир : Житомирська політехніка, 2022. – 302 с.
16. Побережний С.М. Фінансова безпека банківської діяльності : навч. посібн. для студ. ВНЗ / С.М. Побережний, О.Л. Пластун, Т.М. Болгар. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 112 с.
17. Рац О.М. Шляхи удосконалення організаційного забезпечення управління економічною безпекою банку / О.М. Рац // Ефективна економіка. – 2017. – № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5589>.
18. Ситник Н.С. Фінансова безпека банків як один зі складників фінансової безпеки держави / Н.С. Ситник, І.М. Васьків // Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Сер. : Економіка і управління. – 2018. – Т. 29 (68), № 6. – С. 129–132 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/29-1.pdf>.
19. Сухонос В.В. Концептуальні організаційно-правові засади функціонування системи економічної безпеки банків / В.В. Сухонос // Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2011. – № 1. – С. 64–66.
20. Фінанси підприємств : підручник / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін. ; кер. кол. авт. і наук. ред. А.М. Поддєрьогін. – 8-ме вид., перероб. та доп. – Київ : КНЕУ, 2013. – 519 с.
21. Шаповал Л.П. Напрями оптимізації менеджменту фінансової безпеки комерційного банку / Л.П. Шаповал, В.П. Корніяш // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Вип. 9. – С. 730–736 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/archive/9-2016/150.pdf>.
22. Шпильовий Б.В. Структура та складові елементи системи фінансово-економічної безпеки банківських установ / Б.В. Шпильовий // Економіка та суспільство. – 2016. – Вип. 2. – С. 632–637.
23. Шупрудько Н.В. Принципи безпеки фінансових установ в Україні / Н.В. Шупрудько // Проблеми системного підходу в економіці. – 2021. – № 1 (81) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://psae-jrn1.nau.in.ua/journal/1_81_2021_ukr/18.pdf.

References:

1. Baranovskyi, O. (2014), «Bezpeka bankivskoi sfery», *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy*, No. 6, pp. 20–27, [Online], available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnbu_2014_6_9
2. Bihus, M.M. (2012), «Sutnist orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu zabezpechennia konkurentospromozhnosti turystychnoho biznesu: teoretychnyi aspekt», *Visnyk DITB. Ser. Ekonomika, orhanizatsiia ta upravlinnia pidpriemstvamy turystychnoi industrii ta turystychnoi haluzi v tsilomu*, Issue 16, pp. 95–102.
3. Natsionalnyi bank Ukrainy (2020), *Bila knyha. Maibutnie rehuliuвання rynku strakhuvannia v Ukraini*, Kyiv, 27 p.
4. Herasymova, O.V. (2021), *Mekhanizm minimizatsii ryzykiv platizhnykh system bankivskykh ustanov*, Abstract of Ph.D. dissertation, spets. 08.00.08, Pryvatnyi VNZ «Yevropeiskyi universytet», Kyiv, 23 p.
5. Hurwicz, L. and Reiter, S. (2008), *Designing economic mechanisms*, Cambridge University Press, New York.
6. Danylyshyn, B.M. (2008), *Ekolohichna skladova polityky staloho rozvytku*, monohrafiia, Yuho-Vostok, LTD, Donetsk, 256 p.
7. Dobryk, L.O. and Zaporozhets, H.V. (2014), «Finsanova bezpeka banku yak osnova yoho stiiikosti», *Efektivna ekonomika*, No. 6, [Online], available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3116>
8. Yepifanov, A.O., Plastun, O.L., Dombrovskiy, V.S. et al. (2009), *Finsanova bezpeka pidpriemstv i bankivskykh ustanov*, monohrafiia, in Yepifanova, A.O. (ed.), DVNZ «UABS NBU», Sumy, 295 p.
9. Zarubin, I.Ie. (2007), *SynteZ mekhanizmiv efektyvnoi platizhnoi polityky velykoho metalurhiinoho kompleksu*, Abstract of Ph.D. dissertation, Donetsk, 18 p.
10. Zinchenko, O., Korolenko, S. and Korolenko, R. (2018), «Ekonomiko-finsanovy ta orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizm upravlinnia zovnishnoekonomichnoiu diialnistiu pidpriemstva», *Pidpriemnytstvo ta innovatsii*, No. 5, pp. 150–157, [Online], available at: <http://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/81>
11. Zubok, M.I. (2013), *Bezpeka bankivskoi diialnosti*, navch.-metod. posib. dlia samost. vyych. dysts., KNEU, K., 154 p.
12. Ladiuk, O.D. (2016), «Finsanova bezpeka: kharakterystyka skladnykiv», *Efektivna ekonomika*, No. 11, [Online], available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5280>

13. Morhachov, I. (2006), «Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm upravlinnia efektyvnoiu diialnistiu proektnykh orhanizatsii», *Skhid*, No. 5, pp. 88–92.
14. Moskalenko, V.P. and Shyprunova, O.V. (2003), *Finansovo-ekonomichnyi mekhanizm promyslovoho pidpriemstva*, Dovkillia, Sumy, 176 p.
15. Petruk, A.O. (2022), *Finansova stabilnist komertsiiynykh bankiv z urakhuvanniam operatsii z pokhidnymy finansovymy instrumentamy*, D.Sc. Thesis of dissertation, spets. 072, Zhytomyrska politekhnika, Zhytomyr, 302 p.
16. Poberezhnyi, S.M., Plastun, O.L. and Bolhar, T.M. (2010), *Finansova bezpeka bankivskoi diialnosti*, navch. posibn. dlia stud. VNZ, DVNZ «UABS NBU», Sumy, 112 p.
17. Rats, O.M. (2017), «Shliakhy udoskonalennia orhanizatsiinoho zabezpechennia upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu banku», *Efektivna ekonomika*, No. 5, [Online], available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5589>
18. Sytnyk, N.S. and Vaskiv, I.M. (2018), «Finansova bezpeka bankiv yak odyn zi skladnykh finansovoi bezpeky derzhavy», *Vcheni zapysky TNU im. V.I. Vernadskoho*, Ser. *Ekonomika i upravlinnia*, Vol. 29 (68), No. 6, pp. 129–132, [Online], available at: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/29-1.pdf>
19. Sukhonos, V.V. (2011), «Kontseptualni orhanizatsiino-pravovi zasady funktsionuvannia systemy ekonomichnoi bezpeky bankiv», *Pravovyi visnyk Ukrainiskoi akademii bankivskoiu spravy*, No. 1, pp. 64–66.
20. Podderohin, A.M., Bilyk, M.D., Buriak, L.D. et al. (2013), *Finansy pidpriemstv*, pidruchnyk, in Podderohina, A.M. (ed.), 8th ed., pererob. ta dop., KNEU, Kyiv, 519 p.
21. Shapoval, L.P. and Korniiash, V.P. (2016), «Napriamy optymizatsii menedzhmentu finansovoi bezpeky komertsiiinoho banku», *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, Issue 9, pp. 730–736, [Online], available at: <http://global-national.in.ua/archive/9-2016/150.pdf>
22. Shpylovyi, B.V. (2016), «Struktura ta skladovi elementy systemy finansovo-ekonomichnoi bezpeky bankivskykh ustanov», *Ekonomika ta suspilstvo*, Issue 2, pp. 632–637.
23. Shuprudko, N.V. (2021), «Pryntsypy bezpeky finansovykh ustanov v Ukraini», *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi*, No. 1 (81), [Online], available at: http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/1_81_2021_ukr/18.pdf

Виговська Наталія Георгіївна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів та цифрової економіки Державного університету «Житомирська політехніка».

<https://orcid.org/0000-0001-7129-6169>.

Наукові інтереси:

- публічні фінанси;
- фінанси підприємств.

Попов Олексій Геннадійович – аспірант освітньо-наукової програми «Фінанси, банківська справа та страхування» Державного університету «Житомирська політехніка».

<https://orcid.org/0000-0003-1213-6880>.

Наукові інтереси:

- розвиток платіжних систем в умовах запровадження фінтеху.

Vygovska N.G., Popov O.G.

Formation of settlement and payment mechanism in the banking security system

The article is devoted to the study of the issue of ensuring bank security of settlement transactions. The purpose of writing the article is the formation of a settlement and payment mechanism in the banking security system based on the theory of economic mechanisms. The authors formed the structure and specified the elemental composition of the bank security system of settlement operations. In order to structure the banking security system, the article singles out: 1) a functional-purpose subsystem (includes such elements as the purpose, tasks, functions, principles and subsystems of banking security). The functional structure of the enterprise determines the target orientation of the system and emphasizes the fulfillment of its functional purpose; 2) subject-object subsystem (includes banking security subjects and the object on which the influence of the subjects is directed. The settlement and payment mechanism will act as an object within the selected research subject); 3) process-support subsystem (contains a description of processes aimed at ensuring compliance with the appropriate level of banking security and elements of legislative, personnel, information and methodological support). The formation of this subsystem focuses on the processes that are implemented within the system and on the control of the final results. It is noted that indicators (criteria, indicators) reflecting the result of its functioning must be included as separate components of the banking security system. The article identifies the object of the bank security system of settlement transactions – a settlement and payment mechanism, which has a complex structure and is formed on the basis of the adaptation of the theory of economic mechanisms, which includes the target function (the purpose of the functioning of the mechanism), the model and the control unit; management object and a set of management processes (functional unit). Implementation of the proposed bank security system for settlement operations will contribute to the improvement of the state of settlement and payment discipline of banking institutions, continuity and acceleration of the monetary turnover of economic entities through the development of tools and forms of payments and technologies of settlement and payment operations, and as a result – to ensure financial stability as individual banks, as well as the banking system as a whole. Prospects for further scientific research should be connected with the improvement of the functioning of individual elements of the banking system of settlement operations in modern conditions.

Keywords: banking security; financial security; settlement and payment mechanism; system approach; functional-target subsystem; process-support subsystem; subject-object subsystem; theory of mechanisms; threats.

Стаття надійшла до редакції 08.05.2024.